

VİCDANIN ZİYASI AKLIN NURU...

ÜÇ YIL kadar önce Köprü dergisinde yayınlanan "*Bilime Nasıl Bakmalı?*" başlıklı yazımızda, Muhâkemât'ta yer alan "**Feya li'l-aceb!.. Köle efendisine.. ve hizmetkâr reisine ve veled pederine nasıl düşman ve muarız olabilir? Halbuki İslâmiyet fûnunun seyyidi ve mürşidi ve ulûm-u hakikiyenin reis ve pederidir.**" sözünü izah bâbında, şu cümleleri yazmıştık:

"Bu ifade, onun [Said Nursî'nin] dünyasında bilim ve dinin yeri konusundaki netliğin delilidir. Burada açıkça, bilimórijinal ifadeye sadık kalırsak 'fenler'óile İslâm arasında bir eşitler ilişkisi değil; hiyerarşik bir alt-üst ilişkisi öngörülür. İslâmiyet efendi, fenler onun kölesidir. İslâmiyet reis, fenler onun hizmetkârıdır. İslâmiyet peder, fen onun veledidir. Mürşid olan İslâmiyettir, fenler ise bu mürşidin irşadıyla doğru çizgide kalabilir. Buna göre, Kur'ân'dan aldığı asılların ve usullerin rehberliğinde kâinatı incelemeye girişen bir bilim öngörülmektedir. Vahyi rehber edinmeyen bir bilim ise, 'efendisinden kaçmış bir köle'dir; baba terbiyesi görmemiş serseri bir çocuktur; mürşidsiz bir yolcudur."

Bizim, Muhakemat'taki bu ifadelere dikkat çektiğimiz dönemde, Risale-i Nur namına dikkatlerin yöneldiği en birinci "bilim" bahsi ise, yirmi yıllık Risale hayatımda olageldiği üzere, Muhakemat'la aynı tarihte yayınlanan Münazarat'ta yer alan meşhur "**Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir. Aklın nuru, fûnun-u medeniyledir.**" ifadesiydi. Bu ifade, alelekser, "*ilimle din kolkola*" "*ilimle din elele*" gibi yorumların da çağrıştırdığı üzere, bir eşitliğin ifadesi olarak anlaşılmaktaydı. Bu bahsin böyle bir yoruma açık olduğunu düşünen, fakat böyle bir "eşitleme"nin yanlışlığına kâni olan biri olarak, yine aynı yazıda, "Muhakemat'taki ifadede açıkça görülen hiyerarşinin, en azından zahirde, görülmediğini" söyleme cesaretinde bulunmuş ve şunları yazmıştım:

"Münazarat'taki bu ifadenin ilk anda zihinlerde çağrıştırdığı, iki eşitin mukayesesidir. 'Ulûm-u diniye' ile 'fûnûn-u medeniye'nin aynı mertebeye konulduğu görülmekte ve tek başına 'fûnûn-u medeniye'ye 'aklın nuru' olma fonksiyonu atfedilmektedir."

Maamafih, şu kaydı düşmeyi ihmal etmiş de değildik:

"Said Nursî'nin ifadedeki kasdının bu olmadığı; bu ifade Muhakemat'la birlikte okunduğunda asıl kasdının daha kolay anlaşılacağı düşünülebilir. Ama, söz konusu ifadenin hemen hemen istisnasız, az önce zikrettiğimiz şekilde anlaşıldığı da bir vâkıdır. Bu söz, sürekli, 'dinî ilimler' ile 'modern bilimler'in yan yana okutulduğu; sözgelimi bir tarafta usulî'd-din, kelam ve fıkıh, öte yanda fizik, biyoloji, sosyoloji okutulan bir eğitim projesinin özeti olarak anlaşılmıştır. İki grup arasında bir eşitlik farzedilmiştir. Sonuçta bir 'iç içelik'ten ziyade, bir paralellik; bir alt-üst ilişkisinden ziyade, bir eşitlik öngörülmüştür."

Peşisıra, Muhakemat'taki ifadeyi bir kez daha hatırlatarak, şunları da söylemiştik:

"Said Nursî'nin Münazarat'taki söz konusu ifadeleri, bu bahisten çoğu kez anlaşılan mânâyı kasdetmiyor olsa gerektir. Bu ihtimali dikkate almak için yeterli gerekçeler de mevcuttur..."

İmdi, on gün kadar önce dünyama açılan ziya-nur nüansı ile, Muhakemat ve Münazarat'taki sözkonusu ifadeler arasında zahirde görülen çelişkinin hakikatte olmadığını kesinkes kavramış; bu arada, Münazarat'taki meşhur "**Vicdanın zıyası ulûm-u diniyedir. Aklın nûru fûnûn-u medeniyedir.**" sözü için yapılagelen "modern bilimler"i "ulûm-u diniye"ye eş görme, hatta daha öne çıkarma tavrının kesinlikle Bediüzzaman'ın mizanına uymadığını anlamış bulunuyorum.

Zira, Güneş "ziya," Ay ise "nur" verdiğine göre; yani, "ziya" Hakikat Güneşinden doğrudan alınan ışığı, "nur" ise Hakikat Güneşinden âyinelere [bu bağlamda kâinata] yansıyan ışığı ifade ettiğine göre, "Vicdanın zıyası ulûm-u diniyedir, aklın nûru fûnûn-u medeniyedir" sözü Bediüzzaman'ın bu bâbdaki sair sözleriyle tutarlılık arzeden, mizanlı ve müstakim bir söz olarak karşımızda duruyor. Demek ki, "ziya" "nur"dan ne kadar üstün ve öncelikli ise, "vicdan" "akıl"dan, "ulûm-u diniye" de "fûnûn-u medeniye"den o kadar üstün bulunuyor. Vicdan doğrudan Hakikat Güneşinin zıyasına muhatap olurken, akıl Hakikat Güneşinin nuruna muhatap oluyor. Diğer bir nazarla, "ulûm-u diniye" ziya saçarken, "fûnûn-u medeniye" o zıyanın yansıması olan nûru yayma potansiyeline sahip bulunuyor.

Velhasıl, bu bir cümlelik veciz ifadede, Bediüzzaman Rabbü'l-âlemîni tanıma noktasında vahyin kâinata, vicdanın akla, "ulûm-u diniye"nin "modern bilimler"e önceliğini ve onlardan üstünlüğünü ifade ediyor. Bunu da "ziya"yı ilk gruba, "nur"u ikinci gruba izafe ederek yapıyor.

Dolayısıyla, şahsen bu ifadede zahiren 'ulûm-u diniye' ile 'fûnûn-u medeniye'nin

aynı mertebeye konulduğunun görüldüğü şekildeki kanaatimi tashih ediyor; mesele bu şekilde vuzuha kavuştuğunda,óziya nurdan, Güneş Aydan üstün olduğuna göreóhiç kimsenin bu bahsi "**ulûm-u diniye**" ile "**fünûn-u medeniye**"yi eşit görme gibi bir şahsî anlayış zaafına mazeret kılamayacağını bilhassa belirtmek istiyorum.